

<http://www.portafontium.eu>. **40)** SOA SM Klatovy 1, s. 1, 12. **41)** NA DZV 151 Q 5v. **42)** Doskočil, K. (ed.): Berní rula 2 – popis Čech r. 1654 I. Praha 1953, s. 473. **43)** NA DZV 72, fol. P5v a n. **44)** Bystrický, V. a kolektiv: Státní oblastní archiv v Plzni – průvodce po archivních fondech 3. Praha 1976, s. 216. **45)** Národní archiv Praha, fond Komorní soud, inv. č. 78, fol. 307v–308. **46)** Citace v pozn. 20, s. 681. **47)** SOA SM Loučim 1, s. 27, 29. **48)** Citace v pozn. 20, s. 681. **49)** Za výpisek z NA DZV 401, fol. Q30v děkuji V. Jíchové. **50)** SOA SM Loučim 2, s. 105, 128. **51)** Sčk [Sedláček, A.]: Pikhart ze Zeleného Údolí. In: Ottův slovník naučný XIX. Praha 1902, s. 733. **52)** Citace v pozn. 5, s. 310. **53)** Sčk. [Sedláček, A.]: Kořenský z Terešova. In: Ottův slovník naučný XIV. Praha 1899, s. 833. **54)** Citace v pozn. 42, s. 464. **55)** Citace v pozn. 42, s. 455. **56)** Citace v pozn. 44, s. 213. **57)** SOA SM Loučim 3, např. s. 17, 79, 102, 217; Loučim 4, s. 1 a n. **58)** Klř. [Kolář, M.]: Hubatius

z Kotnova. In: Ottův slovník naučný XI. Praha 1897, s. 816. **59)** SOA SM Loučim 3, s. 180, Loučim 4, s. 236, Loučim 5, s. 22–23, 40, 55, 94, 127, 188, 220, 276. **60)** SOA SM Loučim 4, s. 277, 439. **61)** Schaller, J.: Topographie des Königreichs Böhmen XII. Prag und Wien 1789, s. 47. **62)** Citace v pozn. 17, s. 93–94, 97, 121. **63)** Citace v pozn. 2, s. 221. **64)** Citace v pozn. 5, s. 310. **65)** NA DZV 72, fol. P6–P6v. **66)** NA DZV 72, fol. P7–P7v, P11v, P15v. **67)** NA DZV 72, fol. P16–P16v. **68)** NA KAS, s. D, ř. D04, z. D04A, l. 936. **69)** Citace v pozn. 5, s. 310. **70)** SOA SM Loučim 5, s. 215, 217. **71)** Citace v pozn. 5, s. 310. **72)** Procházka, Z.: Domažlicko a Kdyňsko. Historicko-turistický průvodce č. 5. Domažlice 1990, s. 94. **73)** <http://oldmaps.geolab.cz> – map. list č. 16. **74)** <http://mapire.eu>. **75)** <http://archivnimapy.cuzk.cz> – katastr Smržovice.

Roubený zámek Lhotka

Petr Rožmberský

Roubené stavby šlechtických sídel nebyly zdaleka tak časté jako stavby zděné, ale existovaly. Například hrad Malšín (okr. Plzeň-sever) ze 13. století byl podle dosavadního poznání nejspíše dřevěný,¹⁾ je dochován projekt na dřevěnou tvrz z 16. století,²⁾ a dokonce se zachoval v jádře fary v Nových Mitrovicích (okr. Plzeň-jih) dřevěný lovecký zámek snížený o patro.³⁾ Podobných objektů bude jistě více, ale zase se jich vzhledem k poměrně snadnému zániku požárem mnoho neuchovalo.

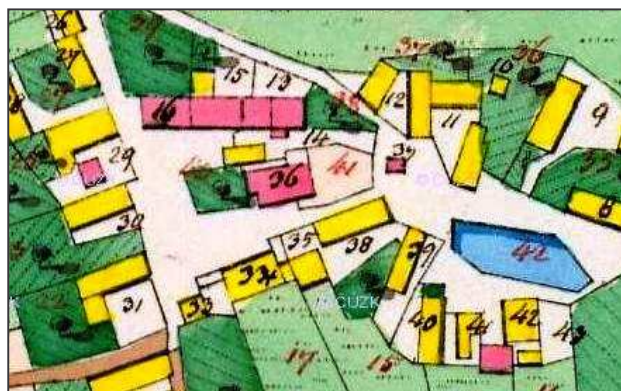
Takovým nedochovaným objektem je také barokní roubený zámek ve vsi Lhotce (obec Ostrovec-Lhotka, okr. Rokycany). Z encyklopedických prací týkajících se panských sídel si lokality povšimly Hradky nakladatelství Svoboda,⁴⁾ soupis tvrzí rokycanského okresu⁵⁾ a naposledy soupis panských sídel Plzeňska.⁶⁾ Historie Lhotky (Lhotky pod Královstvím, Terešovské Lhotky) je poměrně nejasná a spleť. Ve 14. století náležela k blízkému Ostrovcu a byl tu poplužní dvůr. Další osudy nejsou známy. V 17. století náležela Lhotka ke statku Hřešihlavy.⁷⁾ Dále podrobněji historii Lhotky zpracoval ve 30. letech 20. věku místní kronikář František Kubík, bádající i v pražských archivech. Domníval se, že po odloučení od Ostrovice vznikla ve Lhotce tvrz, ale její držitelé nejsou známi. Statek Hřešihlavy Běšínů z Běšin byl v 17. století tvořen mimo Hřešihlav

Prašným Újezdem, Terešovem a Lhotkou. Na přelomu 17. a 18. století Běšínové odprodali Terešov a Lhotku, která byla po roce 1715 od Terešova oddělena a 1725 vzniká samostatný zemskodeskový statek Lhotka Strojeticckých ze Strojetic, kteří si tu vystavěli při panském dvoře zámček z tesaných borových dřev s mansardou, pavlačí a věžičkou. K roku 1728 jsou známi majitelé Lhotky – Arnošt Strojeticcký ze Strojetic a jeho manželka Barbora Dejmová ze Strážce, stavebníci uvedeného zámku, v němž bydleli. Roku 1738 Arnošt přikoupil Terešov, kam se přestěhoval a Lhotku k němu připojil.⁸⁾ Podle encyklopedií to bylo roku 1737.⁹⁾ Jinde se dočteme, že jejich syn Karel Strojeticcký obdržel od otce Lhotku, ale zemřel ještě před ním (Antonín Arnošt †1772). Karel měl za manželku Marii Zuzanu Wolfingerovou z Wolfsberku, jejich syn Karel Josef je připomenut roku 1795.¹⁰⁾

Při křtech v kostele ve Drahoňově Újezdě, kam byly Terešov i Lhotka přiřazeny, kmotroval Karel Strojeticcký již roku 1732, aniž by bylo uvedeno jeho sídlo. Když tamtéž kmotrovala roku 1733 jeho matka Barbora Strojeticcká, byla označena jako paní na Terešově.¹¹⁾ Toho roku tedy již zřejmě bydlela se svým manželem v terešovském zámku a výše uvedená kronikářova zpráva o koupi Terešova je mylná.

Jestliže tedy Karel obdržel od otce Lhotku jako jakýsi úděl,¹²⁾ mohl na tamním dřevěném zámku žít po roce 1745, kdy ještě kmotruje jako urozený a statečný rytíř pan Karel Strojeticcký ze Strojetic a na Terešově. 15. března 1750 je totiž označen jako pán na Lhotce. Vznik údělu je možné předpokládat v souvislosti s tím, že se Karel Strojeticcký 28. května 1750 oženil se Zuzanou Wolfingárovou z Wolfspachu (v kapli sv. Vojtěcha v lese na vrchu nad Lhotkou, postavené Arnoštem Antonínem v letech 1734–1738 v místě kaple dřevěné¹³⁾); v listopadu 1751 se pak jeho manželce Marii rozené Wolfingárové narodil ve Lhotce syn pokřtěný 10. dne toho měsíce jmény Karel Josef Jan Ignác Kašpar Václav Martin. Šlo však již o pohrobka, neboť 23. května 1751 Karel Strojeticcký ve Lhotce ve svých 64 letech umírá,¹⁴⁾ ženil se tedy poměrně v pozdním věku.

Ubírají-li se naše úvahy správným směrem, pak byl dřevěný zámek ve Lhotě postaven brzy po roce 1715 (nebo 1725?) a Antonín Arnošt Strojeticcký s manželkou v něm

Lhotka r. 1839. Zámček je označen číslem stavební parcely 36, kaplička před ním ppč. 37 (viz pozn. 21).

Dřevěný zámek ve Lhotce v poslední fázi své existence podle kresby v obecní kronice (citace v pozn. 8, s. 302).

bydleli do koupě Terešova (před rokem 1732). Druhým obdobím, kdy ve lhoteckém zámku bydlela šlechta, je možné zasadit někam do období po roce 1745 a rokem 1751, kdy Karel Strojetic ký umírá. Poté je možné předpokládat, že byla existence údělu ukončena a Lhotka opět vtělena do statku Terešov.

Ve Lhotce byli zřejmě dříve na poplužním dvoře usazení poddaní – Jan poplužník je připomínáný od roku 1633, Martin poplužník od roku 1640, Václav poplužník od roku 1665 nebo Jakub poplužník od roku 1685.¹⁵⁾ Poplužníci ve Lhotce zřejmě drželi nejvíce půdy – platili při sv. Jiří a při sv. Havlu úrok po 4 kopách grošů, tj. dvakrát více než druhý největší poplatník ve vsi.¹⁶⁾ Když se stala Lhotka samostatným zemskodeskovým statkem, byl dvůr opět obnoven jako vrchnostenský pod správou šafáře – např. roku 1737 zemřelo ve Lhotce dítě Jana Plika, šafáře tamního dvora, roku 1748 je zaznamenána lhotecká šafářka, roku 1766 šafář ze Lhotky.¹⁷⁾

V souvislosti s tzv. Raabovou reformou byl posléze poplužní dvůr ve Lhotce zrušen a rozparcelován. Podle některých badatelů se to stalo roku 1817,¹⁸⁾ podle zdejšího kronikáře rozdělení dvora proběhlo v roce 1796 (druhý letopočet bude správný, neboť v roce 1817 již byla raabizace zastavena). Kronikář dále uvádí, že z dvorských budov povstala čp. 18 a 19 z kravínů, čp. 25 ze špýcharu a čp. 26 z ovčína. Dalších několik čísel si postavili emfyteuti – nabyvatelé dříve vrchnostenských pozemků.¹⁹⁾

Zámeček obdržel čp. 1. Roku 1782 jej i se zahrádkou koupila od majitele terešovského statku vdova po myslivci Anna Lenešová za 50 zlatých, roku 1802 za 150 zl. Josef Jeřábek a Barbora rozená Lenešová, kteří přikoupili polnost, přistavěli k zámečku chlév a přes cestu stodůlku. Roku 1815 převzal majetek v ceně 800 zl. syn Josef. V roce 1827

hospodářství koupili Václav a Rozárie Hůlovi za tutéž sumu, roku 1842 Karel a Anna Lexovi za 1200 zl., následovali Josef a Anna Cimrhakovi, kteří tak asi roku 1866 zde zřídili smíšený obchod, trafikou a pekli chléb. Roku 1880 koupili zámek František a Anna Čihařovi za 3600 zl. Za nich, 28. května 1888 zámek vyhořel. Oheň vypukl v hospodě čp. 5 a celkem shořelo se všemi hospodářskými objekty 9 popisných čísel (mezi nimi i čp. 1) a zvonice.²⁰⁾ V okolí čp. 1 se pak nalézaly při zemních pracích ohořelé trámy ze zámečku.²¹⁾

Na císařském otisku stabilního katastru z roku 1839 vidíme, že stál uprostřed nádvoří mezi dvěma liniemi rozvírajících se již rozdělených hospodářských objektů dvora (i to napovídá, že zaujal místo někdejší tvrze) západně od návsi. Severní z nich je označena jako nespalná (zděná), jižní jako spalná (roubená). Ovšem zámek s průčelím obráceným k jihu na obdélném půdorysu se západním přístavkem je znázorněn jako zděný (nespalný), což mohlo být způsobeno tím, že nebyl rozpoznán použitý stavební materiál. Totéž platí o zvonici východně od něj, již na návsi.²²⁾ Z téhož roku 1839 pochází popis objektu. Šlo o jednopatrovou stavbu z tesaných borových trámů, zvenčí i uvnitř nahozenou (proto zřejmě označena na mapě jako nespalná), s mansardou a věžičkou, s rákosovými stropy, krytou šindelem. Místnosti: širší síň po celé šířce stavby, napravo větší světnice, za ní menší světnice, vlevo menší světnice, za ní druhá světnice, na konci síně široké schodiště do patra, pod nimi schody do sklepa. V patře: síň, vpravo dvě místnosti, vlevo dvě místnosti (tehdy používané jako sýpka), ze síně dveře na pavlač na severní straně a schody na půdu, vpředu síně sklo (tj. okno), dva komíny. Při zámečku jako přístřešek chlév a při něm chlévce, přes cestu dřevěná stodola krytá došky (následuje i popis zděného domu vystavěného na místě vyhořelého zámku).²³⁾

Kronikář říká, že se nedochovala žádná fotografie lhoteckého zámku, ale podařilo se mu zajistit jeho vyobrazení namalované Jaroslavem Kubíkem podle výkresu Františka Čihaře z čp. 1, žáka měšťanské školy, asi z roku 1891. Jde o pohled na průčelí patrové stavby se třemi osami, dělené římsou, s mansardovou střechou krytou šindelem, s věžičkou a dvěma komíny. Nad dvoukřídlými vchodovými dveřmi je umístěno čp. 1 a nad ním v kartuši snad dvouhlavá orlice. Objekt je opatřen omítkou a není poznat, že je roubený.²⁴⁾ Nad dveřmi bychom očekávali erby sta-

Kaplička ve Lhotce, v pozadí severovýchodní štít čp. 1 v místě zámečku (foto autor 2016).

Jihozápadní průčelí domu čp. 1 ve Lhotce v místě zámku, vpravo v pozadí kaplička (foto autor 2016).

Pohled na severozápadní nároží domu čp. 1 ve Lhotce na místě zámku. Je patrné, že stojí na vyvýšeném terénu (foto autor 2016).

vebníků – Strojeticých (parohy) a Dejmů (husa), popřípadě Wolfingárů (ruka držící vlka);²⁵⁾ snad jde o znamení některého z mnoha vlastníků Terešova a Lhotky, následujících po Strojeticých.

Zdá se, že dřevěné panské sídlo bylo vystavěno na místě staré tvrze, respektive na jejích pozůstatcích dochovaných ve dvoře. Dnes na jeho místě stojí dům čp. 1, který využívá starší kamenné základy široké místy až 2,3 m.²⁶⁾

O základech zámku z velkých kamenů nalezených při kopání vodovodu u pana Barvy se zmiňuje také 2. díl obecní kroniky.²⁷⁾ Pro dřevěný objekt by tak předimenzované základy nebyly budovány, proto je možné předpokládat, že staré zdivo tvrze bylo druhotně využito. Je zajímavé, že na vyobrazení zámku žádná podezdívka není patrná.

Poznámky: 1) Rožmberský, P. – Novobilský, M. – Mikota, P.: Josefa Milera Neznámé hrady severního Plzeňska. Edice Zapomenuté hrady, tvrze a místa č. 22. Plzeň 1999, s. 9–13. 2) Škabrada, J. – Ebel, M. – Kovář, D.: Projekt dřevěné tvrze z českobudějovického archivu. In: Dějiny staveb 2005. Plzeň 2005, s. 15–20. 3) Karel, T. – Krčmář, L.: Panská sídla západních Čech – Plzeňsko. České Budějovice 2006, s. 162. 4) Bělohávek, M. a kol.: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. Praha 1985, s. 184–185. 5) Anderle, J. – Švábek, V.: Tvrze v rokycanském okrese III. In: Sborník Muzea Dr. B. Horáka v Rokycanech 5. Rokycany 1993, s. 21–22. 6) Citace v pozn. 3. 7) Rožmberský, P.: Města, městečka, hrady, tvrze a vesnice v písemných pramenech 10. – 17. století. In: Rožmberský, P. – Vařeka, P. (ed.): Středověké osídlení Rokycanska. Praha 2013, s. 75–76. 8) Státní okresní archiv Rokycany, fond 48 AO Lhotka (u Terešova), inv. č. 1, Pamětní kniha obce Lhotky 1. díl 1931–1933, s. 12–14, 260. 9) Citace v pozn. 4. 10) Sedláček, A.: Strojeticý ze Strojetic. In: Ottův slovník naučný XXIV. Praha 1906, s. 265. 11) Státní oblastní archiv Plzeň, fond Sběrka matrik, římskokatolická fara Drahoňův Újezd, kniha č. 2, s. 646, 654. 12) Jako například Rožmberský, P. 2003: Hrabčící sídlo v Seči. Hláska XIV/2003, s. 53–56; Rožmberský, P.: Krátce o údělu v Běšinech. Hláska XX/2009, s. 28–29. 13) Rožmberský, P. – Krčmář, L.: Poustevníci, poustevny a pouště Plzeňského kraje. Domažlice 2014, s. 51–52. 14) Citace v pozn. 11, kniha č. 3, fol. 87, 144, 164; kniha č. 7, fol. 140v–141; kniha 10, s. 307. 15) Citace v pozn. 11, kniha č. 1, s. 12, 25, 122; č. 2, s. 20. 16) Národní archiv Praha, fond Desky zemské větší, kniha č. 70, fol. A3v. 17) Citace v pozn. 11, kniha č. 3, fol. 120v, 328v; kniha 10, s. 134. 18) Citace v pozn. 5, s. 21; citace v pozn. 3. 19) Citace v pozn. 8, s. 46, 47. 20) Citace v pozn. 8, s. 165, 252, 261–262. 21) Citace v pozn. 5, s. 21. 22) <http://archivnima-py.cuzk.cz> – katastr Lhotka. 23) Citace v pozn. 8, s. 303. 24) Citace v pozn. 8, s. 14, 302. 25) Sedláček, A.: Českomoravská heraldika. Část zvláštní. Praha 1925, s. 230, 676. 26) Citace v pozn. 5, s. 21. 27) Státní oblastní archiv Rokycany, fond 137 MNV Mlečice, inv. č. 45, Pamětní kniha obce Lhotky 2. díl 1949–1987, s. 239–240.

Drobnosti, dodatky, opravy, informace, zajímavosti, ohlasy

Jindřich Kostomlatský z Vřesovic, loupeživý rytíř a pán na Pajreku

Jan Boukal

„Poprava byla na hradě, sťali dva, jednoho Kostomlatského z Vřesovic z rodu Jakoubků, a seděl více než rok v Daliborce, že přechovával opovědníky; a druhého pana Hernštejnského sťali za Daliborkou.“¹⁾ Tento krátký zápis uchovaný v některých rukopisech tzv. Starých letopisů českých se vztahuje k roku 1520 a zpravuje nás o konci života Jindřicha Kostomlatského z Vřesovic. Jedná se o vůbec jedinou zmínku v tomto narativním prameni o této osobě a je tudíž otázkou, proč považoval autor textu za důleži-

té zprávu o popravě zaznamenat. Pokusme se tedy nyní rozkrýt Jindřichův životní příběh.

Jak již napovídá zápis ze Starých letopisů, Jindřich pocházel z „rodu Jakoubků“. Byl pravnukem husitského válečníka Jakoubka z Vřesovic, původem moravského rytíře, který se stal jedním z nejmocnějších šlechticů v severozápadních Čechách. Již za života Jakoubkova jediného syna Jana si ovšem rozsáhlou rodovou doménu mezi sebe rozdělilo pět Janových synů – Jaroš, Jan Illburk, Jakub, Jindřich a nejmladší Jan.²⁾ Hrad Kostomlaty (okr. Teplice) a k němu příslušející majetky připadly Jindřichovu otci Jakubovi Kostomlatskému.³⁾ O Jakubovi Kostomlatském se dochovalo jen několik málo pramenů. Víme, že se dostal do sporů s klášterem ve Světicích u Teplíc, kterému zabral několik vesnic

a opovědnické družiny v jižních a jihozápadních Čechách. In: Tábořský archiv 5. Tábor 1993, s. 67. **12)** Prášek, J. V.: Některé příspěvky ku zástí Heřmana a Oldřicha z Janovic s králi Vladislavem II. i Ludvíkem a zemí českou. In: Sborník historický II. Praha 1884, s. 354. K identifikaci pana Herštejnského viz Knoll, V.: Páni z Velhartic. Měli duši zvláštní – trochu drsná zdála se... Praha 2015, s. 246. **13)** Citace v pozn. 2, s. 156; citace v pozn. 5, skříň C, řada C03, zásuvka C03A, lístek č. 241; Úlovec, J. Hradý, zámky a tvrze Klatovska. Praha 2004, s. 183.

Dobroslava Menclová – 40. výročí úmrtí

Jiří Slavík

V listopadu 2018 uplyne 40 let, co se uzavřel život první znalkyně českých a moravských hradů. Její životní i vědecký příběh dosud nejobsáhleji zpracovala Vlasta Dvořáková.¹⁾ Následující text vychází především z tohoto opožděného nekrologu, opravuje některé chyby a doplňuje jej o několik souvislostí. V závěru jsou připojeny doplňky bibliografie.

Budoucí badatelka středověkých fortifikací se narodila 2. ledna 1904 v Přerově jako Dobroslava Vavroušková v rodině suplenta kreslení českého gymnázia v Přerově Františka Vavrouška (nar. 10. 11. 1873 v Krasicích u Prostějova) a Filipíny rozené Moučkové (nar. 10. 10. 1877 v Olomouci). Pokřtěna byla až 18. ledna jako Dobroslava Kamila Filipína, za kmotru jí byla vdova po přerovském lékaři Antonie Černochovej, zastupující baronku Kamilu z Gastheimů z Olomouce.²⁾

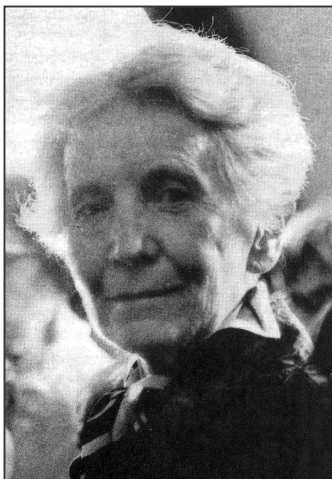
Celé základní a větší část středního vzdělání absolvovala v jihomoravských Bučovicích,³⁾ v blízkosti monumentálního areálu renesančního zámku Jana Černohorského z Boskovic, kde její otec v letech 1907–1924 vyučoval výtvarnou výchovu na reálném gymnáziu.⁴⁾ Na tomto gymnáziu posléze v letech 1918–1922 vystudovala 3. – 6. ročník, aby pak přestoupila na jinou, zatím nezjištěnou školu.⁵⁾ Vysokoškolská studia v Praze zahájila na Akademii výtvarných umění u Josefa Loukoty,⁶⁾ ale po kritickém zhodnocení svého talentu přešla na studium architektury a pozemního stavitelství.⁷⁾ Zřejmě tam se seznámila se svým budoucím manželem Václavem Menclem, studujícím stejný obor.⁸⁾ Jejich svatba se konala 6. dubna 1930 v Břevnově u Panny Marie na Bílé Hoře.⁹⁾ Svědkem nevěsty byl Zdeněk Wirth, který jí jako svatební dar předal jedenáct svazků *Dictionnaire raisonné de l'Architecture française du XIe au XVe siècle* Eugène Emmanuela Violletle Duc.¹⁰⁾ Novomanželé našli zaměstnání v Bratislavě, kde se Václav Mencl stal k 1. květnu 1930 pracovníkem Vládního komisariátu na ochranu památek na Slovensku, pozdějšího Referátu na ochranu památek na Slovensku.¹¹⁾ Dobroslava Menclová nejprve projektovala: navrhla stavební úpravy několika historických kostelů a zástavbu zámeckého parku v Pezinku. O svých projektech podávala zprávy v odborném tisku.¹²⁾ Brzy však převážilo společné zkoumání a dokumentování slovenských památek s Václavem Menclem. Již v roce 1933 uskutečnili první archeologické výzkumy slovenských hradů a klášterů. Výsledky svých průzkumů velmi rychle publikovali, vypracovali také dodnes ceněné přehledové práce o historické architektuře Slovenska do poloviny 19. století. V tom jí pomáhala znalost maďarštiny a latiny, v bratislavském semináři Václava Chaloupeckého se seznámila se základy pomocných věd historických, odborné problémy konzultovala se specialisty na vojenskou historii, zemědělské a správní dějiny. Toto období ukončil zánik Československa ve dnech 14. a 15. března 1939, po němž se Menclovi přestěhovali z domku v Rači u Bratislavy do Prahy.¹³⁾ Také zde pokračovali ve své badatelské činnosti, zaměřené na architekturu období středověku. V počátcích období

2. světové války dokázali provádět i archeologický průzkum hradu Dražice. V té době Dobroslava Menclová publikovala také první koncepční práci o vývoji hradů¹⁴⁾ a o rok později spolu s manželem studii o českých hradech období Václava IV.¹⁵⁾ Již v první práci pojala hrad jako syntetický projev středověkého cítění, podléhající též výtvarným zákonům středověkého umění. Zkoumala funkčnost hradního komplexu z hlediska provozu, z pohledu základních funkcí: obranné a obytné, na kompoziční vazbě věže, paláce a hradby pak vystavěla svoji hradní typologii. Již v této práci zveřejnila objev svěbytného stavebního typu hradu 3. třetiny 13. století, objasnila změny skladby hradního organismu při srůstání paláce a věže v jeden celek a osvětlila oddělení obytné a obranné složky hradu ve 3. čtvrtině 14. století. To umožnilo vznik uzavřeného nádvoří a výrazných vnějších průčelí. V druhé studii Menclovi prokázali, jak se profánní architektura v rozporuplné době Václava IV. dostala do čela výtvarného umění a hrady tohoto panovníka se oprošťovaly od fortifikací a mohly se proměnit v neopevňovaná sídla – zámky. V několika pracích, vydávaných v letech 1942–1972, se věnovala problematice hradu Karlštejna.¹⁶⁾

Dobroslava Menclová pracovala jako samostatná architektka a nezávislá vědecká pracovnice. Tuto pozici si udržela i po roce 1949. Krátce po 2. světové válce se díky rezervační akci Ministerstva školství, věd a umění, iniciované Václavem Menclem a zaměřené na záchranu nejceněnějších historických měst Československa mohla věnovat studiu městských opevnění.¹⁷⁾ Zde Menclová prokázala schopnost detailní analýzy jednotlivých objektů, jejich zařazení do genetických a vývojových souvislostí a shrnutí funkčních i výtvarných důvodů proměn podoby fortifikace. Své poznatky využívala i při konzultantské činnosti při obnově hradebních objektů v řadě měst.

Po roce 1948 zpracovávala řadu uměleckohistorických analýz fortifikačních a hradních objektů a pak je přetavovala do četných popularizačních monografií. Obsáhla tak téměř pět desítek hradů, zámků a městských opevnění z území tehdejšího Československa.¹⁸⁾ Zejména práce ze Slovenska měly své kořeny již v předválečných průzkumech. Na ojediněle umožněné studijní cestě do západního Německa se věnovala mimo jiné i problematice hradu Karla IV. v Laufu u Norimberka s unikátní erbovní galerií české šlechty.¹⁹⁾

Svou největší a nejrozsáhlejší práci, knihu *České hrady*, sepsala mezi lety 1950 a 1964, publikace vyšla až v roce 1972. Předmluva byla datována 15. listopadu 1964 a závěr v roce 1970.²⁰⁾ Přehled literatury uvádí zahraniční práce vyšlé do roku 1967,²¹⁾ ojediněle až do roku vydání knihy,²²⁾ domácí literatura je citována až do roku 1971. Vydání dvoudílné publikace tedy trvalo dlouhých osm let, kdy se úroveň poznání hradů samozřejmě posunula dále v zahraničí i u nás. V období budování socialismu naráželo vydání knihy o opevněných šlechtických sídlech středověku na četné překážky, mezi nimiž nepochybně významný byl nemarxistický světonázor autorky, působící navíc vně formálních struktur vědy a památkové péče. Dobroslava Menclová v Českých hradech přinesla základní typologické rozdělení vybraných českých hradů a tvrzi. Rozsáhlý text doprovázela množstvím dosud nepublikovaného materiálu, půdorysných skic, náčrtů a zaměření těchto staveb a jejich pozůstatků, detailů, podrobných rekonstrukčních kreseb, fotodokumentace i historické ikonografie. Její zájem o pomocné vědy historické se odrazil publikováním množství sfragistických, heraldických a ikonografických památek, doplňujících a ilustrujících rozsáhlé popisy a architektonické a funkční rozborů opevněných šlechtických sídel. Hrady jsou v knize představeny jako objekty, splňující kromě funkčních požadav-

ků budovatelů i kritéria výtvarná – architektonická. Tento přístup byl Menclově vytýkáán mladší generací hradních badatelů, lze jej ale pochopit jako nezbytný pokus o rozšíření úhlu pohledu na opevněná šlechtická sídla. Menclová již na Slovensku vnímala, že hrady nejsou jen objekty čistě vojenskými a technickými, ale že se jedná o svébytný architektonický typ.²³⁾ Posuzovala proto hrad jako celek z hlediska jeho prostorové skladby, harmonie proporcí a funkční opodstatněnosti zvoleného řešení.²⁴⁾ Její pokusy o typologické rozdělení hradů však z dnešního pohledu nebyly zcela úspěšné,²⁵⁾ ale typologická příslušnost hradu se mohla v průběhu jeho vývoje měnit, a to poměrně radikálně. Proto je nutno typologii chápat jako jednu z pomocných metod deskripce šlechtických sídel, ale nepřeceňovat ji. Výhrady mladších badatelů, kritizujících přecenění architektonické a výtvarné formy hradních staveb, je nutno při srovnání s tehdejší úrovní zkoumání hradů v evropském (a tedy i světovém) kontextu odložit. V letech normalizace se veřejnost ke knihám s uměleckohistorickou tematikou utíkala velice ráda, a tak se nakladatelství rozhodlo vydat České hrady podruhé. Autorka toho využila k doplnění nejzávažnějších domácích novinek v Dodatcích. Druhé vydání publikace vyšlo v roce 1976 a doplňky obsáhly situaci do konce roku 1975. Tím se rozsah knihy zvětšil z 984 na 1007 stran. Oproti prvnímu vydání však zmizely vkládané celostránkové barevné letecké snímky hradů, pořízené Eugenem Vasiliakem.

Dobroslava Menclová od 50. let nepochybně patřila mezi nejvýznamnější badatele v oboru vznikající kastellologie a Českými hrady potvrdila vysokou úroveň své práce i svou pozici mezi nejvýznamnějšími evropskými badateli hradů a to i přes izolaci našich zemí po roce 1948, znemožňující soustavně sledovat vývoj na západoevropské kastellologické scéně.

V šedesátých letech se soustředila na vytvoření moravského protějšku Českých hradů. Podařilo se jí vytvořit monografii devíti moravských hradů, na dalších se podílela. Například kolektivní monografii Pernštejna zpracovala výkresy.²⁷⁾ Vypublikovala také typologický nástin vývoje moravských hradů,²⁸⁾ čímž vzbudila poměrně velkou diskusi, zejména ze strany archeologů, přinášejících díky novým výzkumům převratné objevy. Oproti uzavřené české kotlině byla Morava tranzitním územím na hranici tří středoevropských království a místem, kde byly navrhovány a realizovány hradní stavby odlišných typů, zásadní rysy vývoje však byly shodné v Čechách i na Moravě. Zpracovala rozsáhlé přípravné rukopisné studie, zahrnující základ moravského místopisu, velkomoravská hradiště i nejstarší zděné, převážně zeměpanské hrady. Průběžně zpracovávala dokumentaci moravských i rakouských pohraničních hradů.

Moravské hrady již bohužel nestihla dokončit. Tragická dopravní nehoda 28. července 1978 na silnici mezi Nemilkovem a Sušicí ukončila život Václava Mencla. Dobroslava zemřela v sušické nemocnici až 19. listopadu 1978.²⁹⁾ Oba jsou pohřbeni v hrobě rodiny Menclových na plzeňském Ústředním hřbitově.³⁰⁾ Ačkoliv nové průzkumy a objevy některé její názory a závěry antikvují, její průkopnická práce je neopominutelná a v řadě případů zásadní. Dílo Dobroslavy Menclové navždy zůstane jedním z úhelných kamenů české a moravské kastellologie.

Doplňky bibliografie³¹⁾: **Karlštejn, construction du château, décoration picturale de ses intérieurs et précis de son histoire** / texte par V. Dvořáková et D. Menclová, publié à l'occasion du symposium international consacré aux peintures à la Galerie du Château de Prague le 7–13 juin 1965, Praha 1965. **Příspěvek k typologii moravských hradů**, Olomouc 1976. (uloženo ve Vědecké knihovně Olomouc, sign. B II 348.566)

Nevydané práce: Mencl, V. – Menclová, D., **Praha, hrad českých knížat a králů** (odevzdáno 1947). **Vlašský Dvůr** (přepis in Záruba, F.: Hrady Václava IV., Diplomová

práce FF Univerzity Karlovy v Praze, Ústav pro dějiny umění, 2008). **Slovenské hrady, kúrie a kaštiele** (České hrady 2, s. 188, pravděpodobně publikováno jako Příspěvek k typologii hradů, zámeků a kaštelů na Slovensku. In: B. Pisoň: Hrady, zámky a kaštiele na Slovensku. Martin 1973, s. 399–446.

Posmrtně vydané práce: **Hrad Veveří** (z pozůstalosti autorky Moravských hradů na paměť jejích nedožitých devadesátin (Petrů, J. – Měřínský, Z. ed.), Vlastivědný věstník moravský 46/1994, č. 3, s. 236–247. **Hrad Lietava** [preklad M. Bóna], Bratislava 2004 (2. vyd. 2007). Hradská, K., **Židovská Bratislava**; prolog Václav Mencl a Dobroslava Menclová, Bratislava 2008. Mencl, V. – Menclová, D., **Baroková Bratislava**, Monumentorum tutela 26, 2016, s. 7–34.

Recenze: Hořejší, J., **Dobroslava Menclová, České hrady I–II**, Umění 22/1974, č. 5, s. 469–470.

Životopisy: Dvořáková, V., **Za Dobroslavou Menclovou (1904–1978)**, Umění 33/1985, č. 4, s. 345–350. Dvořáková, V., Dobroslava Menclová, in: Kapitoly z českého dějepis umění. Praha 1987, s. 300–316. Durdík, T., **Sto let od narození Ing. arch. Dobroslavy Menclové**, Castellologica bohemia 9/2004, s. 423–424. Hobzek, J., **In memoriam Václava Mencla: * 16. 1. 1905 Plzeň, † 27. 7. 1978 Sušice**, Památky a příroda 4/1979, č. 2, s. 93. Orosová, M., **Dobroslava Menclová, Václav Mencl**, (Ing. arch. Dobroslava Menclová (2. 1. 1904 Přerov – 19. 11. 1978 Sušice), doc. PhDr. Ing. arch. Václav Mencl, DrSc. (16. 1. 1905 Plzeň – 27. 7. 1978 Sušice)), Monument revue 4/2015, č. 1, s. 74–76. Petrů, J., **Dílo ing. Dobroslavy Menclové**, Památky a příroda 9/1984, č. 1, s. 18–19. Soukupová, H., **Odkaz Václava Mencla (15. 1. 1905 – 28. 7. 1978)**, Zprávy památkové péče 58/2008, s. 485–489. Turek, R., **Za Václavem a Dobroslavou Menclovými**, Minulostí Západočeského kraje 16/1980, s. 284. vyd., **Pocta Václavu a Dobroslavě Menclovým**, Památky západních Čech 5/2015, s. 132.

Beletrie: Pejša, J., **Doktor a jeho přátelé**, Plzeň 1987.

Poznámky: 1) Dvořáková, V.: Za Dobroslavou Menclovou (1904–1978). Umění 33/1985, č. 4, s. 345–350. Dvořáková, V.: Dobroslava Menclová (2. 1. 1904 Přerov – 19. 11. 1978 Plzeň). In: Kapitoly z českého dějepis umění II. Praha 1987, s. 310–316. 2) Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, Sbírka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 10627, sig. P I 49, Římskokatolická fara Přerov, Rodní a křestní kniha chrámu Páně sv. Vavřince muč. v Přerově, sv. XIV, 1903–1908. Dostupné na: <http://digi.archives.cz/da/permalink?xid=dd4acd7737c68136:35b157ca:120f9b45c5a:-73d9&scan=115>. 3) Citace v pozn. 1, s. 345. 4) http://www.gymbuc.cz/data/absolventi/ucitele_skoly.htm 5) Za sdělení děkuji řediteli Státního okresního archivu Vyškov Mgr. Karlu Mlatečkovi, Ph.D. 6) Toman, P.: Nový slovník československých výtvarných umělců, seš. 13 Tob-Wen. Ostrava 1994, s. 641; Toman, P.: Nový slovník československých výtvarných umělců, seš. 7, L-Max, Ostrava 1993, s. 47. 7) Citace v pozn. 1, s. 345. 8) Václav Mencl pocházel z plzeňské stavitelské rodiny, jeho otec Václav byl městským stavitelem. Soukupová, H.: Odkaz Václava Mencla 16. 1. 1905 – 28. 7. 1978. Zprávy památkové péče 68/2008, č. 6, s. 485. 9) Citace v pozn. 2. 10) Citace v pozn. 1, s. 345. 11) Citace v pozn. 9, s. 485–486. 12) Menclová, D.: Architektura a příroda, Zástavba Městského parku v Pezinku a návrh hotelu v Demánově. Slovenský staviteľ 1/1931, č. 3, s. 63–71; Menclová, D.: Rozšírenie kostola v Dimburgu. Slovenský staviteľ 2/1932, č. 2, s. 50–52; Menclová, D.: Otázka nového zariadenia starých kostěných interiérů. Slovenský staviteľ 6/1936, č. 1, s. 18–20 a obr. na s. 8; Menclová, D.: Evanjelický a. v. kostol v Grinave. Slovenský staviteľ 6/1936, č. 2, s. 50 a obr. na s. 38–40. 13) Citace v pozn. 1, s. 345–346. 14) Menclová, D.: Gotický hrad ve vývoji středověké architektury. Volné směry XXXVI/1970–41, č. 8, s. 231–245. 15) Menclová, V. a D.: Český hrad v době Václava IV. Umění XIV/1942, č. 2–3, s. 89–103 a č. 4–5, s. 143–160. 16) První citace v pozn. 1, s. 346–347. 17) Menclová, D.: O středověkém opevnění našich měst. Zprávy památkové péče X/1950, č. 7, s. 193–221; Menclová, D.: Husitské opevnění Táboru. Zprávy pa-

mátkové péče XIII, 1953, č. 3-4, s. 65–102; Menclová, D.: Vliv husitských válek na pozdně gotickou fortifikační architekturu. *Umění IX/1961*, č. 5, s. 433–471; Menclová, D.: K článku Vliv husitských válek na pozdně gotickou fortifikační architekturu. *Umění X*, 1962, č. 2, s. 216; Menclová, D.: Opevnění středověkých měst v jižních Čechách. Nepublikovaný rukopis libreta vstupní expozice pro jihočeské Nové Hrady, 1975. **18)** Řada z těchto monografií vyšla vícekrát, některé v různě rozsáhlých podobách. Jejich soupis viz Valenta, P.: *Bibliografie prací Ing. Dobroslavy Menclové*. In: *Castellologica bohemia* 1, Praha 1989, s. 357–362. **19)** Studie o ní byla vydána z pozůstalosti: Menclová, D.: *Hrad Lauf*. *Umění XXXIII/1985*, č. 4, s. 293–315. **20)** Menclová, D.: *České hrady 1*, Praha 1972, s. 6 a 435. **21)** Menclová, D.: *České hrady 2*, Praha 1976, s. 522 (Gille, B.: *Les Ingenieurs de la Renaissance*. Paris 1967. Alföld, T. (ed.): *Burgen Deutschlands, Österreichs und der Schweiz*. Berlin 1967). **22)** Citace v pozn. 21, s. 523 (Duby, G.: *Histoire de la France III*. Paris 1972). **23)** Plaček, M.: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha 2001, s. 18–19. **24)** Durdík, T.: *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha 2004, s. 424. **25)** Citace v pozn. 24, s. 424. **26)** Citace v pozn. 23, s. 18–19. **27)** Kudělka, Z. – Lifka, B. – Všetěčka, J. – Zemina J.: *Pernštejn: státní hrad a okolí*. Praha 1958. **28)** Menclová, D.: *Beitrag zur Typologie der mährischen Burgen*. In: *Sporník prací filosofické fakulty brněnské university – řada uměnovědná XIX–XX*, F 14–15. Brno 1970–1971, s. 97–127. **29)** Citace v pozn. 8, s. 485; V. Dvořáková uvádí jako místo úmrtí Plzeň – druhá citace v pozn. 1. **30)** vyd.: *Pocla Václavu a Dobroslavě Menclovým*. In: *Památky západních Čech 5/2015*, s. 132. **31)** Citace v pozn. 18.

Bič na Griffony. Přenosný hrad Richarda Lví Srdce

Jan Malý

Na konci září roku 1190 přistála loď s anglickým králem Richardem Lví Srdce (1189–1199) v messinském přístavu na Sicílii. Plánovaná krátká zastávka na cestě do Svaté země se díky okolnostem změnila v půl roku trvající pobyt, během kterého Richard dobyl Messinu a donutil sicilského krále Tankreda k podepsání mírové smlouvy s důsledky nejen pro další Richardův pobyt na Sicílii, ale také pro uspořádání jeho království.¹⁾ V průběhu konfliktu s obyvateli Messiny vybudoval Richard hrad, který pojmenoval Mategriffon, neboli Bič na Griffony, což bylo označení místních řeckých obyvatel. Po skončení svého pobytu na Sicílii nechal Richard hrad rozebrat a převézt s sebou na další zastávky jeho dlouhé cesty. O této pozoruhodné stavbě se nám zachovalo několik střípků v narativních pramenech, které dávají nahlédnout do podoby a způsobu využívání Mategriffonu na Sicílii.

Z nepřeberného množství pramenů z období vlády Richarda Lví Srdce jsou dva, které podávají nejbližší svědectví o křížové výpravě anglického krále včetně jeho pobytu v Messině. Prvním z nich jsou „Gesta Regis Henrici et Ricardi“ Rogera z Howdenu, který Richarda doprovázel až do sklonku roku 1191, kdy se vrátil zpět do Anglie.²⁾ Druhým pramenem je francouzsky psaná, veršovaná historie křížové výpravy „Estoire de la Guerre Sainte“³⁾ od Ambrože, normanského básníka a rovněž účastníka třetí křížové výpravy. Mategriffon se objevuje i na stránkách dalších kronik z daného období, což svědčí o tom, že jeho stavba zaujala i autory, kteří se kruciáty přímo neúčastnili, ani toto téma netvořilo převažující část jejich děl.

Roger Howden nás informuje o stavbě hradu v období, kdy probíhala jednání o uzavření míru mezi Richardem a sicilským králem Tankredem. Kronikář píše, že „pak si král Richard vystavěl na vysoké hoře za hradbami Messiny silný hrad, který nazval Mategriffon“. Howden pak pokračuje výkladem o Griffonech, které název, zvolený pro novou Richardovu fortifikaci urážel.⁴⁾ Nový hrad nebyl jediným fortifikačním dílem, které Richard nechal v této době v Messině vybudovat. Ze stejné pasáže, jen o pár řádků výše se dozvídáme o budová-

ní hlubokého a širokého příkopu středem ostrova v řece Faro, kde stával řecký klášter („Monasterium Griffonum“), ve kterém byla uložena Richardova pokladnice a také proviant.⁵⁾ Klášter, který Howden nazývá „castellum“, Richard obsadil 2. října roku 1190.⁶⁾ Ambrož zmiňuje stavbu hradu ve verši 939. Tam se zmiňuje, že „V té době pracoval král Richard na tom, co mu přinášelo velké potěšení. Byl to hrad, Mategriffon, který způsobil Griffonům značné trápení“.⁷⁾ Podle jeho chronologie musel být hrad postaven někdy v blíže neurčitěm období Richardova útoku na Messinu. Stavba musela být podle všeho velmi rychlá. Jak nás Ambrož dále informuje, vyjednaváči, kteří se snažili zajistit mír mezi Richardem a Tankredem jezdili za anglickým králem právě do Mategriffonu.⁸⁾ Jak dále specifikuje Richard od svaté Trojce, autor latinského překladu Ambrožovy historie, hrad byl postaven na ostrohu blízko Messiny a byl velmi vhodný pro úkryt.⁹⁾ Jak již bylo řečeno, o stavbě hradu se zmiňují i kronikáři, kteří nebyli očitými svědky událostí v Messině, ale měli o dění na Sicílii jisté informace. Zatímco Ralph z Diceta, jeden z nejdůvěryhodnějších autorů této doby, píše, věrný svému stručnému stylu pouze to, že král vybudoval blízko Messiny hrad, který nazval Mategriffon,¹⁰⁾ další z kronikářů, Richard z Devizes je o něco obsáhlejší. Píše, že Richard postavil nový dřevěný hrad značné síly a mohutnosti nedaleko hradeb Messiny, protože neměl důvěru v místní obyvatele.¹¹⁾ Z Richardovy poznámky se tedy dozvídáme, že stavba musela v těch, kteří ji měli možnost spatřit, budit značný respekt. Kronikář také, na rozdíl od předchozích relací, zmiňuje materiál, ze kterého byla fortifikace postavena.

O Mategriffonu znovu slyšíme v souvislosti s oslavami Vánočních svátků, které museli anglický i francouzský král strávit na Sicílii. Od Ambrože se dozvídáme, že se zde konala velká vánoční hostina, na kterou Richard pozval značné množství lidí včetně krále Francie. Kronikář dodává, že se sám hostiny zúčastnil a popisuje ji jako velkolepou událost. „Oslava byla v Mategriffonu, v sále, který nechal svojí mocí postavit král Richard k velké nevoli místních obyvatel. Byl jsem přítomen slavnosti v sále a neviděl jsem zde žádné zašpiněné ubrusy nebo dřevěné kalichy nebo misky. Naopak, viděl jsem bohaté nádoby, s reliéfy a litými obrazy a bohatě vykládané drahými kameny...“.¹²⁾ Hrad tedy nesloužil pouze jako úkryt a mocná pevnost, ale díky své prostornosti sehrál svojí roli také při slavnostní příležitosti. Poznámka o sále, který byl zjevně vyzdoben adekvátně události, nám dává tušit, že stavba musela i přes svůj provizorní charakter dosahovat určité značné velikosti, alespoň můžeme-li věřit kronikářům a jejich popisům týkajícím se počtu lidí a vybavení. Roger Howden se o oslavě přímo nezmiňuje, pouze poznamenává, že král pobýval na hradě v době, kdy se k němu donesly správy o nepokojích, vyvolaných útokem pisánských a janovských námořníků na jeho lidi.¹³⁾

Když zima pominula, přiblížil se čas odjezdu. První opustil Messinu francouzský král Filip II. August (1180–1223), nedlouho po něm se pak k vyplutí začal chystat i Richard. Vezl si s sebou i svůj hrad. Howden nás zpravuje o tom, jak nechal v dubnu roku 1191 Richard Mategriffon zbourat, přesně jak slíbil králi Tankredovi.¹⁴⁾ Richard z Devizes k tomu dodává, že když byl Mategriffon rozebrán, král nařídil veškerý materiál uložit na loď a vzít ho s sebou.¹⁵⁾ Jeho další cesta vedla na Kypr, který Richard dobyl, a dále před Akkon. Richard z Devizes píše, že Richard nechal hrad znovu sestavit právě před hradbami města, které se, společně s Filipem Augustem, chystal dobýt. „Král Richard, neznaje zpoždění, nechal třetího dne po svém příjezdu postavit svojí dřevěnou pevnost, kterou na Sicílii pojmenoval Mategriffon. A před setměním čtvrtého dne již stály obléhací stroje proti hradbám Akkonu a ze své výšky shlížely na město pod nimi“.¹⁶⁾ Hrad tedy našel svoje využití i při obléhání města Akkon, kam Richard dorazil 8. června.¹⁷⁾ Hrad byl tedy vystavěn mezi 10. a 11. červnem. Zde příběh Richardova mobilního hradu končí a o jeho dalších osudech již bohužel nemáme z narativních pramenů žádné zprávy.

O hradu Mategriffon máme pouze několik drobných zpráv, které nám existenci této zvláštní fortifikace přibližují pouze velmi povrchně. Nevíme, jak přesně tento hrad vypadal, ačkoliv jistou neurčitou představu na základě informací z kronik si udělat můžeme. Jméno Mategriffon však z dějin zcela nezmizelo. Toto označení se objevuje ještě v souvislosti s tzv. Sicilskými nešporami, kdy došlo v roce 1282 k vyhnání Anjouovců ze Sicílie. Jméno se zde objevuje v souvislosti s hradem, do kterého se během povstání ukryla rodina vikáře Karla z Anjou. Název pevnosti je ale to jediné, co ji spojuje s dřevěným hradem Richarda I.¹⁸⁾

Richard Lví Srdce nebyl jediný anglický král, který využíval přenosné fortifikace. Vilém Dobytel měl pravděpodobně podobnou stavbu k dispozici během vylodění v Anglii v roce 1066. Vilém nechal krátce po vylodění postavit dřevěný hrad v Pevensey a v Hastingsu, jak nás o tom informují soudobí kronikáři.¹⁹⁾ Stavbu fortifikace v Hastingsu pak zachycuje i výšivka z Bayeux. Je pravděpodobné, že materiál na stavbu si budoucí anglický král rovněž vzal s sebou. Jeden z prvních normanských hradů tak Vilém Dobytel doslova přivezl do Anglie na jedné ze svých lodí.²⁰⁾

Poznámky: **1)** Srov. Malý, J.: *Two Treaties of Messina 1190–1191: Crusading Diplomacy of Richard I.* In: *Prague Papers on the History of International Relations* 2017 č. 1. Praha 2017, s. 23–27. **2)** Stubbs, W. (ed.): *Gesta Regis Henrici Secundi Benedicti Abbatis. Rolls Series* 41, sv. II. Londýn 1867. **3)** Paris, G. (ed.): *Estoire de la Guerre Sainte, Histoire en Vers de la Troisième Croisade.* Paris 1897; anglický překlad Ailes M. (ed.): *The History of the Holy War.* Woodbridge 2011. **4)** Citace v pozn. 2, s. 138. **5)** Citace v pozn. 2, s. 138. **6)** Citace v pozn. 2, s. 127. **7)** Citace v pozn. 3, s. 345. **8)** Citace v pozn. 3, s. 346. **9)** Stubbs, W. (ed.): *Itinerarium Peregrinorum et Gesta Regis Ricardi. Rolls Series* 38, sv. I. Londýn 1864, s. 168. **10)** Stubbs, W. (ed.): *Radulphi de Diceto Decani Londoniensis Opera Historica. Rolls Series* 68, sv. II. Londýn 1876, s. 86. **11)** Howlett, R. (ed.): *Chronicles of the Reigns of Stephen, Henry II and Richard I. Rolls Series* 82, sv. III. Londýn 1886. **12)** Citace v pozn. 3, s. 347. **13)** Citace v pozn. 2, s. 150. **14)** Citace v pozn. 2, s. 162; Stubbs, W. (ed.): *Chronica Magistri Rogeri de Houedene. Rolls Series* 51, sv. III. Londýn 1870, s. 105. **15)** Citace v pozn. 11, s. 403. **16)** Citace v pozn. 11, s. 426–427. **17)** Druhá cit. v pozn. 3, s. XIII. **18)** Runciman, S.: *The Sicilian Vespers: The History of the Mediterranean World in Late 13th century.* Baltimore 1960, s. 239. **19)** Van Houts, E. (ed.): *The Normans in Europe.* Manchester 2000, s. 116, 121. **20)** Crouch, D.: *Medieval Britain c 1000–1500.* Cambridge 2017, s. 266.

Z hradů, zámků a tvrzí

Pozůstatky druhého **olomouckého** hradu, tzv. **Nového Hrádku** z 1. poloviny 13. století, objevili archeologové z olomouckého pracoviště Národního památkového ústavu při výzkumu v souvislosti s rozsáhlou rekonstrukcí budovy katedry historie Filozofické fakulty Palackého univerzity v ulici Na Hradě v lokalitě Michalského návrší. Nalezli také zbytky bývalého olomouckého fojstství, jehož počátky sahají do doby založení města. Vzhledem k tomu, že detailnější popis celého objevu včetně historických událostí je značně rozsáhlý a nelze ho zde ocitovat v plné šíři, doporučuji všem zájemcům o podrobnější popis včetně unikátních fotografií z průzkumu navštívit webové stránky Národního památkového ústavu (<https://www.npu.cz/cs/uop-olomouc/promedia/33359-archeologicky-objev-druheho-olomouckeho-hradu>).

V. Svoboda

Málo známý zámek v **Nemyšli** (okr. Tábor) byl vybudován na místě gotické tvrze ze 14. století. První majitel, Litvín z Nemyšle je uváděn v r. 1373. V průběhu staletí se majitelé střídali. Nový vlastník Mikuláš Franchimont z Frankenfeldu nechal objekt, patřící mu od r. 1662 přestavět barokně. Další úpravy, tentokrát již empírové nastaly po r. 1882 za Jana Václava Kazimíra Dejma.

Jeho rodu zůstala Nemyšl až do r. 1948, potom se stala dětským domovem. Na sklonku 20. století vrácena v restituci původním majitelům, kteří ji prodali. Soubor zámku má tři samostatné objekty. Nejstarší část tvoří patrová čtyřkřídlá budova, mající v nádvoří renesanční arkády. V přední části stojí barokní dvoukřídlá, patrová stavba s válcovou nárožní věží. Z celého zámekového komplexu je nejlépe vidět přes zamřížovaný vstup. Vpravo od něj vyčnívá mezi stromy empírová stavba s antickým sloupovým. Celek obklopuje velký park se značně starým stromovým porostem. Dnes je zámek v Nemyšli nepřístupný, ale jeho umístění v okolní krajině, obsahující mnohá zajímavá místa (Chotoviny, hrad Borotín s barokním dvorem) stojí za zhlédnutí (P. Koblasa, D. Kovář: *Panská sídla jižních Čech*; V. Brych, J. Rendek: *Hrady, zámky a tvrze Jihočeského kraje*; Kolektiv: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku – Jižní Čechy*.

M. Zikmund

Tři navštívené hrady s husitskou minulostí se nachází poblíž Úštěku a skanzenu Zubrnic, všechny v okr. Litoměřice. Všechny jsou relativně dobře přístupné, cesty jsou značené turistickými značkami. Nejsnadnější přístup je na hrad **Litýš** – z Dolního Týnce přes Kotelice po úzké silničce přes osadu Nová Vesnice, kde narazíme na červenou značku. Od cesty vede do lesa odbočka na hrad 400 m. Ze všech třech hradů leží na nejnižším kopci. Cesta není náročná. Hrad nechal vystavět Zikmund Děčínský

Partie z Litýše 2018.

z Vartemberka. Prvně se připomíná r. 1432, pustý již v r. 1544. Účelově vojenský objekt s podílem dřevěných konstrukcí. Podrobnosti se lze dočíst na dvojjazyčné informační tabuli před hradem. Dnes jsou patrné příkopy, zarovnané plošiny části přístupové komunikace i části zdiva. Hradní kopec je porostlý listnatým lesem, takže rozhled je špatný. Na dohled se nachází hrad **Kalich** nad Třebušínem. Ze vsi vedou na hrad dvě cesty, obě po žluté turistické značce. Pro motorizované je lepší zaparkovat u místního hřbitova a pak se vydat cestou do zprvu mírného kopce, dlouhé 1,5 km. Hrad si nechal postavit Jan Žižka z Trocnova, když při tažení r. 1421 obsadil kopec nad Třebušínem. Rozestavený hrad se neúspěšně pokusil napadnout Zikmund Děčínský z Vartemberka. Hrad odolával dalším útokům až do r. 1467, kdy ho dobylo vojsko krále Jiřího z Poděbrad. Kdo ho vlastnil v této době, se neví. Pod hradem se nachází terénní relikt, na informační tabuli interpretované jako tábor vojska. Okolo vysunutého dělostřeleckého opevnění se dostaneme k severní části. Kvůli probíhajícímu archeologickému

Brána na Kalichu 2018.

průzkumu je celá plocha zbavena stromů a náletových dřevin. Nejvýraznějším pozůstatkem je průjezd třetí brány, základy budov, sklípek a obezděné valy. Na jižní a severní skalce stály, dle starších popisů, věže. Z hradu je nádherný výhled. V dále můžeme vidět hrad Házmburk, řeku Labe a horu Říp, na opačné straně pak betonový vysílač na Bukové hoře. Pouhé 2 km od Třebušína se nachází ves Řepčice. Za vsí směrem na Homoli u Panny narazíme opět na žlutou značku a po kilometru dorazíme na hrad **Pannu**. Cesta je kvůli velkému převýšení velmi náročná a výstup ještě ztěžuje kamení na cestě. Hrad Pannu opět založil Zikmund Děčinský z Vartemberka, r. 1421. Hrad dobyli husité v r. 1423 a r. 1437 byl rozbořen. Panna byl hrad s velkým podílem dřevěných konstrukcí. Informace najdeme opět na informační tabuli v místě u první brány. Dochovaly se pouze zarovnané plošiny, kde stálo dřevěné opevnění, pozůstatky tří zemních bašt, vlastní jádro stálo na vrcholové skále, ta je ale špatně přístupná. Zdivo není patrné – možná v zimě, kdy vrchol není zarostlý křovím a trávou. Z nejvyššího bodu je vidět pouze jedním směrem na hrad Kalich a ves Třebušín. Výstup na tento hrad doporučujeme spíše zdatnějším návštěvníkům památek, při výstupech je třeba dávat pozor na kluzké kameny. Ještě upozornění: v Třebušíně se nachází pouze jeden obchod a občerstvení, které je otevřeno pouze v odpoledních hodinách (www.hrady.cz. V. Sušický a kol.: Zříceniny hradů, tvrzí a zámků, Severní Čechy. Pankrác 2017). P. Mašek – T. Mašková

Zprávy z klubu Rada

Kontaktní adresa: KAS, Úslavská čp. 49, 326 00 Plzeň. Tel. 604261000, e-mail: rozember@post.cz. Internetové stránky: <http://www.klub-augusta-sedlacka.cz>.

20. ročník **konference Dějiny staveb** se koná ve dnech 5. – 7. 4. 2019 v Centru stavitelského dědictví v Plasích. Přihlášky na adresu pmikota@post.cz, podrobnosti na www.evida.cz/shp.

Pokladníci poboček **nejpozději do 15. prosince 2018** odešlou na účet Rady KASu č. 236531078/0300 vybrané peníze – „desátek“ (10 Kč za člena v roce 2018) a **předplatné Hlášky na rok 2019** (60 Kč za předplatitele). Zároveň je nutné poslat na výše uvedený e-mail jmenné seznamy platících desátek a platících Hlášku.

Hlášku 2019 mají zdarma členové KASu publikující v Hlášce 2018. Z pobočky **Plzeň**: P. Mikota, O. Slabý, J. Ansl, V. Držala, R. Martínek, M. Novobilský, P. Rožmberský, P. Vařeka, L. Vytlačil, T. Karel, Z. Hermsdorfer, J. Hložek, P. Menšík, P. Kastl, P. Mašek. Z pobočky **Hradec Králové**: J. Slavík, V. Barcal, Z. Fišera. Z pobočky **Zlín**: M. Zikmund, V. Svoboda. Z pobočky **Humpolec**: F. Kocman. Druhou největší pobočku **Praha** zachraňuje J. Boukal, pobočku **Brno** nezachránil nikdo.

Redakce děkuje všem autorům (i nečlenům, jichž bylo deset), kteří poslali do Hlášky své příspěvky, a apeluje především na členy KASu, aby se (profesionálové) podělili o své poznatky s ostatními, nebo aby se nestyděli (amatéři) a zkusili to. Redakce jim pomůže.

Pobočka Plzeň

Kontaktní adresa: KAS, Úslavská čp. 49, 326 00 Plzeň. Tel. 604261000, e-mail: rozember@post.cz.

Členové pobočky zaplatí **do konce listopadu** členské příspěvky ve výši 120 Kč, publikující v Hlášce pouze 60 Kč. Za rodinného příslušníka, člena klubu, ještě navíc 20 Kč. Platit je možné na členských schůzích hotově, nebo **na účet pobočky č. 2100806393/2010**, buď převodem z účtu na účet, nebo na účet

složenkou typu A. Na tento účet (**a na žádný jiný**) platí pouze členové klubu. Kdo chce ukončit členství, zaplatí 60 Kč – dlužné příspěvky za rok 2018. Upomínky nebudou zasílány, neplatíci budou na jarní schůzi vyloučeni. **Platbu neodkládejte, zaplaťte co nejdříve a nepřidělávejte pokladníkovi problémy.** Je to jediná povinnost člena KASu, tak se polepšete.

Klubové schůzky se konají každou první středu v měsíci v sálku hostince Pod kopcem na návsi v Božkově (konečná trolejbusu č. 12). Přes prázdniny se na schůzkách nepřednáší. V září přednášel V. Chmelík na téma Královské rezidence a šlechtická městská sídla střední Kastilie. Na listopadové schůzce se bude konat **podzimní členská schůze**.

Podzimní autovycházka se uskuteční v **sobotu 20. října** a povede do Pošumaví. Odjezd tradičně v 8 hod. od Hamburku. Navštívíme zámek Skalici v Bohumilicích, tvrz Smrčnou, zámek Lčovice, tvrz přestavěnou na faru v Malenicích, tvrz Zálezly, zámek Černětice, ve Volyni bude oběd a obhlédnutí tvrze, dále uvidíme zámky Dřešín, Přechín, zámek a tvrz Zuklín, zámek Záluží, opevněný kostel ve Strašíně a rychtu/tvrz v Nezdicích. Nedostavěný hrad nad Lazny možná už nestihneme. Řidiči a pěšáci se včas přihlásí na výše uvedených spojeních, řidiči nahlásí počet volných míst, aby byla možná koordinace.

Velká přednáška i pro veřejnost se koná **ve středu 14. listopadu** v zasedací místnosti FF ZČU v Sedláčkově I. č. 15 (2. patro, č. dveří 319) od 17. hod. Přednášet bude Ing. Jan Anderle o nových poznatcích ze stavebně-historického průzkumu tvrze/zámku v Nekmři.

Další informace od poboček redakce do uzávěrky tohoto čísla neobdržela.

Kontakty na ostatní pobočky:

Pobočka Zlín

Kontaktní adresa: KAS pobočka Zlín, MUDr. Jiří Hoza, Česká 4760, 760 05 Zlín. Tel. 737177346. E-mail: jihoz@post.cz. Int. stránky pobočky: <http://www.kaszlin.estranky.cz>.

Pobočka Humpolec

Kontaktní adresa: KAS, pobočka Humpolec, Hradská 818, 396 01 Humpolec, E-mail: kocmani.hu@seznam.cz, frantisek.kocman@mesto-humpolec.cz, tel: 777347511. Internetové stránky pobočky: <http://www.hrad-orlik.cz>.

Pobočka Praha

Kontaktní adresa: KAS Pobočka Praha, PhDr. Helena Klímová, Tř. Milady Horákové 133, 166 21 Praha 6 – Dejvice, e-mail: Petr.Valenta@geomess@volny.cz.

Pobočka Brno

Kontaktní adresa: Ing. Pavel Švehla, Ondráčkova 3, 628 00 Brno-Líšeň, e-mail: svehla.pavel@volny.cz; Mgr. Bc. Josef Jan Kovář, Renneská tř. 416/39, 639 00 Brno, e-mail: josef.kovar@seznam.cz.

Pobočka Hradec Králové

Kontaktní adresa: Ing. Jiří Slavík, Nerudova 1210, 517 41 Kostelec n. Orlicí, e-mail: slavik.jiri@npu.cz, jaro-slav_cerny@centrum.cz.

**Uzávěrka dalšího čísla: 10. 12. 2018
(vyjde v první lednové dekádě 2019)**

HLÁSKA, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. ISSN 1212-4974.

Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v 1. říjnové dekádě 2018.

Šéfredaktor Petr Rožmberský (rozember@post.cz), technický redaktor ing. Petr Mikota (pmikota@post.cz), redaktor pro internet Milan Novobilský (klub_augusta_sedlacka@centrum.cz), www.klub-augusta-sedlacka.cz.

Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, Úslavská 49, 326 00 Plzeň.

Vydává Klub Augusta Sedláčka za přispění statutárního města Plzně.

Registrováno pod značkou OK UmP 23/1991. 350 výtisků.